

BODRUM MÜZESİ TİCARİ AMPHORALARI

T. OĞUZ ALPÖZEN

Bodrum Müzesinde bulunan, çok sayıda olan ve birbirinden farklılıklar gösteren amphoralar çoğunlukla deniz bulunmuşlardır¹. Bunlar antik devir ticaret gemilerinde bir yerden bir yere ticaret maddelerinin nakledilmesinde kullanılıyordu². Roma'lılar bu iki kulplu testilere amphora, Yunan'lılar ise amphoreus diyorlardı³. Bu kelimeye Miken'de Linear B tabletleri üzerinde de rastlanmaktadır⁴. Amphora kelimesini Homeros, Odysseia Şan ikide (Telemahos İthakadan, Plos'a giderken) kullanmıştır.

Amphoralar kilden yapılmış olup, sade görünümlü, iki kulplu, ağızları tıkaçla kapanacak kadar dar, genellikle sivri dipli, testilerdir. Dibi sivri bu testileri, Yunan'luların M.Ö. 7. yüzyıllarda Mısır'lularla temastan sonra yaptıkları sanılmaktadır⁵. Bu testilerin kökeni Kenan Ülkesidir⁶. Bronz çağda, Suriye ve Filistin yerleşme merkezlerinde ve mezarlarda küçük ağızlı, dar boyunlu, çift kulplu kaplara bol sayıda

rastlanmaktadır⁷. Mısırlılar bu kapları Filistin'den alarak taklit etmişler ve özellikle şarap için kullanmışlardır⁸.

Mısır duvar fresklerinde de amphoralar görülür. Bu amphoralar içine neler konulduğu da yazılmıştır. Bunlar bal, yağ, şarap, kurutulmuş balık, buğday, baharat ve çeşitli kokulardır. Kıbrıs'ta Girne mevkiinde batan bir gemiden çıkarılan amphoraların içinde badem bulunmuştur⁹.

Günümüzde çok kullanılan bidon, gaz tenekeleri ve çuvallar gibi amphoralar da, antik devirde değişik amaçlar için kullanılmışlardır. Bu amphoraların uzunluğuna ikiye kesilerek çocuk mezarı olarak kullanıldığıda bilinmektedir. Geniş düzlükler elde etmek için bunlar çukurlara doldurulmuş, kullanılmaktan vazgeçilen, sarnıç ve kuyuları doldurmak için faydalanılmıştır. Çabuk kırılabilir ve delikli olması nedeni ile askerî amaçlara da hizmet etmiştir. Bunların en ilginçini Herodot (VIII, 28) de kaydetmiştir. "Orta Yunanistan'da yaşayan, Fokisli'ler, düşmanın geleceğini tahmin ettikleri bir dağ geçitine geniş bir çukur kazarak, amphoraları dizmişler, üstlerine toprak örtmüşler, düşman suvarileri kurulan bu tuzağa düşerek amphoralar parçalanmış ve atların ayakları kırılmıştır."

M.Ö. 7. yüzyılda Yunan kolonileri, ana şehirlerle yoğun bir ticarete bulunuyorlar,

¹ Sualtı Arkeolojisinde beni yetiştiren Dr. George F. Bass'a, Amphoralar konusunda çalışmamı sağlayan Bodrum Müzesinin eski Müdürü Sayın Haluk Elbe'ye ve bu konuya tekrar eğilmemi isteyen Antalya Müze Müdürü Sayın Tanju Özorak'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

² Jacques-Yves, Cousteau, "The blue Museum" *The World of Archaeology*, der. C. W. Ceram, London, Thames and Hudson 1966 s. 494.

³ Oskar Seyffert, *A Dictionary of Classical Antiquities*, London, George Allen ve unwin Ltd, 1957 s. 530.

⁴ Virginia R. Grace, *Amphoras*, Princeton, The Meriden Gravure Company, 1961 s. 11.

⁵ Ibid s. 9.

⁶ Ibid s. 9 (Vadedilmiş topraklar anlamına gelmekte ve bugünkü İsrail ile civarını kapsamaktadır.)

⁷ Ibid s. 6.

⁸ Lionel Casson, *The Ancient Mariners*, M. 16 USA. Minerva Press, 1959 s. 19 Res. 2.

⁹ Michael L. Katzev, "The Kyrenia Shipwreck" *Expedition*, Volume II. Number 2, winter 1969 part II.

Yunan'lı olmayanlara da Yunan sanatçıları tarafından yapılmış altın ve gümüş süs eşyası, çanak, çömlek, şarap, yağ ve parfüm satıyorlardı¹⁰. Böylece bazı şehirler sadece bir malın yapımında ün kazandılar. Bu tarihlerde Yunan şehirlerinde bir standardizasyon görülür¹¹.

Yunan şarabıda ucuz ve kaliteli olması nedeni ile, sadece Yunan mallarını kullanan Yunan koloni şehirleri ve yabancılar tarafından çok tutuldu¹². Amphoralar içinde ihraç edilen bu şarap, İspanya'dan Güney Rusya'ya kadar geniş bir alana yayıldı. M.Ö. 6. yüzyıldan evvelki amphoralar hakkında kesin bir bilgimiz yoktur¹³. Fakat şarapların devlet kontrolü altına alınması ve standart amphoralarda satılması 6. yüzyıldan itibaren bir sınıflandırma yapmamızı sağlamıştır¹⁴. Amphoraların kulp- larında rastlanan mühürler, şarap ihraç eden şehir devletlerinin isimlerini bildirmektedir¹⁵. M.Ö. 5. yüzyıl erken İskit mezarlarında, sakız amphoraları mezar eşyası olarak kullanılmıştır¹⁶. Mısır'da Naukratis şehrinde Firavun Amasis'in (570-526) kartuşunu ihtiva eden ve tekrar kullanılan bir sakız amphorasına rastlanmıştır¹⁷. Amphoralar yalnız şarapla değil, bazen sadece testi olarak da ihraç edilmişlerdir. M.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısında Sakız'dan, Marsilya'ya ihraç edilen testiler bunlara birer örnektir¹⁸.

Sonraki yüzyıllarda Rodos ve Knidos, Sakız şaraplarının ihraç edildiği pazarları ucuzluğu nedeni ile ele geçirmiştir¹⁹. Bu

ekonomik üstünlük M.S. 1. yüzyıl başlarına kadar devam etmiş bundan sonra Roma şarapları piyasaya hakim olmuştur²⁰.

Antik kaynaklar ve arkeolojik kazılar sivri dipli amphoraların, ayakta nasıl durduğunu göstermektedir. Pompei'de bulunan bir şarapçı dükkânında amphoralar, hazırlanan özel kaidelere dikey olarak oturtulmuştur. Mısır mezar fresklerinde, bunların kamıştan yapılmış üç ayaklara oturtuldukları görülür. Üç ayakların metal olanları da vardır²¹. Mısır'lular, duvar resimlerinden öğrendiğimize göre kavisli bir kamış ve buna ekli dik açılı metal bir boru ile şarabı amphoralardan emmişler²², Yunan'lular ise şarabı suyla karıştırıp özel kaplarla (Kantaros) içmişlerdir²³. Amphoraların sivri dibini üçüncü bir tutamak gibi kullanmışlar ve boşalan amphoraları ters çevirerek muhafaza etmişlerdir. Amphoraların keramikten yapılmış halka şeklinde altlıklarında vardır²⁴. Yunan vazo resimlerinde, toprakta açılan yuvaya konduğu, ağaca asıldığı veya duvara dayandığı anlaşılmaktadır²⁵. Homeros'un, Odyssea'sında amphoralar, Odysseus'un evinin kilerinde duvara dayanmaktadır²⁶.

Gemilere sırtta taşınarak getirilmiş²⁷, ve bir yerden bir yere nakledilirken teknenin ambarına, sivri diplerin verdiği olanakla, kat kat istiflenmiştir²⁸. Normal boy gemilere 2000-3000 amphora yüklenmiş-

²⁰ Shepard B. Clough, *Uygurlik Tarihi*, çev. Nihal Öno. İstanbul Varlık Yayınevi 1965 s. 134.

²¹ M. H. Callender, *Roman Amphorae*, Londra, Oxford University Press, 1965 s. 3.

²² Virginia R. Grace, *Amphoras*, s. 3.

²³ Emile Haspel, *Eski Yunan Boyalı Keramiği*, Çev. Aşkıldil Akarca İstanbul, 1946 s. 19.

²⁴ Brian A. Sharkes ve Lucy Talcott, *Pots And Pans*, Princeton, The Meriden Gravure Co. 1961 Res. 13.

²⁵ Arif Müfit Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, Ankara, T. T. K. 1947 res. 158.

²⁶ Homeros, *Odyssea*, Çev. Ahmet Cevat Emre, İstanbul, Varlık Yayınevi 1963 s. 62.

²⁷ H. H. Scullard, *Shorter Atlas of the Classical World*, Londra, Thomas Nelson Ltd. 1962 s. 193.

²⁸ Lionel Casson, *The Ancient Mariners*, s. 219 Res. 9-b.

¹⁰ Francois Chamoux, *The civilisation of Greece*, London, George Allen ve Unwin Ltd, 1961 s. 83.

¹¹ John Boardman, *The Greeks Overseas*, İngiltere, Pelican Books, 1964, s. 146.

¹² Lionel Casson, *The Ancient Mariners*, s. 78.

¹³ John Boardman, *The Greeks Overseas*, s. 32.

¹⁴ Virginia R. Grace, *Amphoras*, s. 11.

¹⁵ Ibid s. 10.

¹⁶ John Boardman, *The Greeks Overseas*, s. 274.

¹⁷ Ibid. s. 146.

¹⁸ Ibid. s. 227.

¹⁹ Philippe Dirole, *4000× Years Under the Sea*, çev. Gerard Hopking, Newyork. Julian Messner. Ltd. s. 54 (Adi şarap litresi 8 Dinar, ikinci kalite şarap litresi 30 Dinar, birinci kalite şarap litresi 45 Dinar, kalite şarap litresi 60 Dinar'dır.) Diokletianus devrinde bir Denarius 25 kuruştur.

tir²⁹. Günümüzde, sualtındaki batık gemileri bulmada kum üstünde küme halinde görülen bu amphoralar yardımcı olmaktadır.

Amphora şekillerine göre ilk sınıflandırmayı Alman Arkeolog Dressel yapmıştır. 45 çeşit amphoranın kesitini çizmiş ve bunları birden itibaren numaralamıştır³⁰. Halen bu numaralar çeşitli amphora tiplerini ayırt etmekte kullanılmaktadır.

İsviçre'li Edgar Pelichet, Dressel'in kırk beş tipine üç yeni tip daha ilâve etmiştir. Amphora ağızlarının gelişimine göre de bir tarihlendirilmiştir.

Amerika'lı Virginia Grace, Atina Agora kazısında bulunan amphoraları küçük bir kitap halinde yayınlamıştır.

Deniz Fonguerle ve Robert Diot'da Agde Müzesi amphoraları üzerinde çalışmışlardır.

Bodrum Müzesi amphoralarının çoğunun tarihlendirilmesi, George Bass'ın yassı ada sualtı çalışmalarının yardımı ve yukarıda adı geçen araştırmacıların eserlerinin incelenmesiyle yapılmıştır.

Bodrum Müzesi Ticari Amphoralarını, Yunan, Roma, Bizans ve tarihlendirilemeyenler diye dört ana guruba ayırmak mümkündür. Ayrıca çok değişik formlar gösteren Kartaca Amphoraları diye adlandırılan ayrı bir gurub daha vardır. Yunan gurubu amphoralar yapıldıkları yerlere göre Sakız, Knidos, Rodos, Kos, Mende, Taşöz, ve Lesbos gibi şehir isimleri ile adlandırılırlar. Ayrıca bu şehir devletleri amphoraları da aynı sınıf içinde değişiklik göstermektedirler. Genel olarak Arkaik devirde geniş omuzlu, hobat görünüşlü amphoralar Milâdi yıllara doğru daralmakta ve boyları uzamaktadır.

Roma Amphoraları çok çeşitlidirler. Ağızları geniş, boyunları kısa sağlam görünüşlü testilerdir.

Bizans Amphoralarının ise, boyunları kısa karpuz gibi yuvarlak olup dipte sivri tutamak yoktur.

Tarihlendirilemeyenler : Bodrum Müzesinde, hiçbir yerde benzeri görülmeyen çeşitli boy ve tipte amphoralar bulunmaktadır. Müzenin amphora bakımından zengin oluşunun nedeni, her yıl sünger avlamak için denize açılan üçyüze yakın teknenin değişik yörelerden Bodrum Müzesine getirdikleri sualtı buluntularıdır.

SAKIZ (CHIOS) AMPHORALARI :

Bu amphoralar kil rengindedirler. Mühür Sfenks'tir. Antik çağın en meşhur ve kaliteli şarabını ihtiva ettikleri için çok tanınmışlardır. M.Ö. 6. yüzyılın belirgin niteliği: Kısa boyun üzerinde görülen şişkinliktir. Dipte düğme tutamak vardır (Lev. 1-A Res. a). M.Ö. 5. yüzyılda omuz kavslidir. M.Ö. 4. yüzyılda omuz keskinleşir. Ağız yükselir. Kulplar ve boyun uzar. Ağız kulpların üstüne çıkar. Dipte düğme tutamak kaybolarak, konik plastik yüksük tutamak yer alır (Lev. 1-A Res. b). M.Ö. 3-1 yüzyıllarda konik plastik yüksük tutamak kaybolur. Dipteki tutamak sivrilir. Ağız kulpların dahada üstüne çıkar.

Env. No.: 2285

Ölçü :

Ağız çapı : 15 cm.

Karın çapı : 29 cm.

Yükseklik : 66 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu.

Çağ : 5. yüzyıl ortası Sakız

Açıklama : Yüzey kil rengi, kalın ve genişçe ağızlı, kısa boyun üzerinde şişkinlik görülmekte, yuvarlakça ve kısa kulp-ludur. Gövde aşağıya doğru daralmaktadır. Tutamak kırık ve noksandır. Atina Agora Müzesi 21971 Env. nolu Sakız Amphorasıyla benzerlik göstermektedir (Lev. 1 Şek. 1 - Lev. 1-A Res. 1).

Env. No.: 102

Ölçü :

Ağız çapı : 12 cm.

Karın çapı : 30 cm.

Yükseklik : 80 cm.

²⁹ Lionel Casson, *Ships and Seamanship in the Ancient World*, New Jersey, Princeton University Press, 1971 s. 369.

³⁰ Hans-Wolf Rackl, *Jahrtausende Steigen aus Der Tiefe*, Stuttgart, Franckhsche Verlagshandlung. W. Keller Co. 1969 S. 33.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 5. yüzyıl sonu Sakız

Açıklama : Taşkın kalın bilezik ağızlı, kalın uzun boyunlu, yukarıda hafif bir yuvarlaklık gösteren kulp, omuza dik inmekte ve sağlam görünümlüdür. Omuz kavisli ve aşağıya dik inmektedir. Dipte düğme tutamaktır. Teressubatludur³¹. Atina Agora Müzesi 16 524 Env. Nolu Sakız Amphorasıyla benzerlik göstermektedir (Lev. 1 Şek. 2 – Lev. 1-A Res. 2).

Env. No.: 103

Ölçü :

Ağız çapı : 10 cm.

Karın çapı : 36 cm.

Yükseklik : 96 cm.

Bulunduğu yer : Deniz Buluntusu

Çağ : M.Ö. 4. yüzyıl Sakız

Açıklama : Yüzey kil rengi, bilezik ağızlı, ağız kulplar üzerine çıkmış, uzun boyunlu, kulplar yuvarlaklık göstererek omuza dik inmekte, omuz basık, omuz kenarı keskinleşmiş gövde aşağıya doğru tam konik, dipte plastik yüksük tutamaktır. Atina Agora'sı M.Ö. 4. yüzyıl Sakız Amphorasıyla benzerlik göstermektedir³² (Lev. 1 Şek. 3 – Lev. 1-A Res. 3).

RODOS AMPHORALARI :

Yüzey deve tüyü rengindedir. Mühür gül veya Helios başıdır. M.Ö. 4. yüzyıldan birinci yüzyıla doğru gövdede tedrici bir incelme görülür. M. Ö. 4. yüzyılda ağız-kalın bileziktir. M.Ö. 3 yüzyılda kulplar diktir. (Lev. 2-A, Res. a), omuz kavisli, gövde şişkin, dipte ince tutamak vardır. M.Ö. 2. yüzyılda ince bilezik ağız, silindir boyun, kulplar dik kulp çıkıntıları boyuna birleşen kısımda yüksektir. M.Ö. 1 yüzyılda kulplar ağızın biraz altında ve gövde daha incedir. M.S. 1 yüzyılda işçilik kaba-laşmıştır. M.S. 2 yüzyılda kalın bilezik ağız, boyun yukardan aşağıya doğru ge-

nişlemekte ve kulplar mahmuzludur (Lev. 2-A, Res. b). Uzun gövdede yivler görülür. Tutamak sivrilmiştir.

Env. No.: 4026

Ölçü :

Ağız çapı : 12,5 cm.

Karın çapı : 33 cm.

Yüksek : 76 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 3. yüzyıl Rodos

Açıklama : Yüzey deve tüyü rengi, taşkın bilezik ağızlı, uzunca boyunlu, dikey kulplu, geniş karınlı, dipte sivri tutamaktır. Beyaz teressubat altında deve tüyü rengi yüzey yer yer görülmektedir. Atina Agora Müzesi 7581 Env. nolu Rodos Amphorasıyla benzerlik göstermektedir. (Lev. 2 Şek. 1 – Lev. 2-A Res. 1).

Env. No.: 87

Ölçü :

Ağız Çapı : 12,5 cm.

Karın Çapı : 33 cm.

Yükseklik : 85

Bulunduğu yer : Deniz Buluntusu

Çağ : M.Ö. 2. yüzyıl Rodos

Açıklama : Bilezik ağızlı, kalın ve uzun boyunlu, köşeli kulp çıkıntıları hafif kavis yaparak omuza birleşmekte, yuvarlak gövde aşağıya doğru daralmakta ve dipte uzun tutamaktır. Atina Agora Müzesi 8602 Env. nolu Rodos ve Grand Congloue Batığı³³ amphoralarıyla benzerlik göstermektedir. (Lev. 2 Şek. 2 – Lev. 1-A Res. 2).

Env. No.: 100

Ölçü :

Ağız çapı : 12 cm.

Karın çapı : 29,5 cm.

Yükseklik : 86 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 1. yüzyıl Rodos

Açıklama : Bilezik ağızlı, kalınca uzun boyunlu, dar açı yapan kulp çıkıntıları omuza hafif eğrilik göstererek inmekte, gövde aşağıya doğru genişliğini kaybet-

³¹ Uzun yıllar sualtında kalan amphoralar üzerinde kabuklu deniz hayvanları ve kalker birikmesi olmakta ve bunlar bazı hallerde amphorayı tamamen kaplamaktadır.

³² Virginia Graces, *Amphoras*, Res. 46.

³³ Bernard Hofmann, *les amphores Antiques 1 e partie*, Paris, Touring Club de France, s. 12 Lev. 15 Şek. 53.

mekte, dipte sivri tutamaklı ve gövde teressubatludur (Lev. 2 Şek. 3 – Lev. 2-A Res. 3).

Env. No.: 93

Ölçü :

Ağız çapı : 12,5 cm.

Karın çapı : 27 cm.

Yükseklik : 83 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M. S. erken 2. yüzyıl Rodos

Açıklama : Kalın kemerli bilezik ağızlı, kulplar boyunla omuzun birleştiği noktaya inmekte, boyun yukardan aşağıya doğru genişlemektedir. Teressubatlı, uzun gövdede yivler görülür.

Dipte sivri tutamaklıdır. Atina Agora Müzesi 18362 Env. nolu Rodos amphorasıyla benzerlik göstermektedir. (Lev. 2 Şek. 4 – Lev. 2-A Res. 4).

Env. No.: 1108

Ölçü :

Ağız çapı : 10,5 cm.

Karın çapı : 26 cm.

Yükseklik : 96 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.S. geç 2. yüzyıl Rodos

Açıklama : Kalın bilezik ağızlı, ağız kulplardan yüksek, mahmuzlu kulplar boyuna yaklaşmıştır. Gövde aşağıya doğru incelerken sivri uzun tutamakla son bulmaktadır (Lev. 2 Şek. 5 – Lev. 2-A Res. 5).

KNİDOS AMPHORALARI :

Bodrum Müzesi amphoralarının çoğunluğunu Knidos amphoraları teşkil etmektedir. Bu testiler kırmızı kildendirler. Dipte kozalak tutamak imalatının özelliğidir. (Lev. 3-A Res. a). Bilezik ağızlıdır. Bazılarının kulplarında mühür izleri görülmektedir. Knidion kelimesi okunur. M.Ö. 3. yüzyılda karınlı ve geniş boyunlu olan bu testilerin M.Ö. 2. yüzyılda boyları uzar, gövde inceler, kulplar Rodos karakteri gösterir. (M.Ö. 188-167 Rodos hakimiyeti). M.Ö. 1. yüzyıldan itibaren hacimleri küçülür ayrıca küçük amphoralarda imal edilmeye başlanır.

Env. No.: 2891

Ölçü :

Ağız çapı : 13 cm.

Karın çapı : 42 cm.

Yükseklik : 82 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 3. yüzyıl Knidos.

Açıklama : Bilezik ağızlı, kalın boyunlu, kulplar boyunda hafif kavis yaparak omuza dik inmekte, omuzlu, geniş karınlı, karın aşağıya doğru daralmaktadır. Dipte kozalak tutamaklıdır. Atina Agora Müzesi 373 Env. Nolu Knidos Amphorasıyla benzerlik göstermektedir. (Lev. 3 Şek. 1– Lev. 3-A Res. 1).

Env. No.: 3102

Ölçü :

Ağız çapı : 11 cm.

Karın çapı : 33 cm.

Yükseklik : 96 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 2. yüzyıl Knidos

Açıklama : Bilezik ağızlı, aşağıya doğru genişleyen boyunlu, dik kulplu, kulpta mühür izi, dış bükey omuzlu, daralan gövdeli ve dipte kozalak tutamaklıdır. Atina Agora Müzesi 9367 Env. nolu Knidos Amphorasıyla benzerlik göstermektedir. (Lev. 3 Şek. 2 – Lev. 3-A Res. 2).

Env. No.: 2388

Ölçü :

Ağız çapı : 10 cm.

Karın çapı : 30 cm.

Yükseklik : 94 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 1. yüzyıl Knidos.

Açıklama : Geniş bilezik ağızlı, uzun boyunlu, kulp omuzları hafifce çıkıntılı, boyuna hafif kavis yaparak omuz ile birleşmekte, gövde aşağıya doğru daralmaktadır. Dipte kozalak tutamaklıdır. Atina Agora Müzesi 7918 Env. nolu Knidos amphorasıyla benzerlik göstermektedir (Lev. 3 Şek. 3 – Lev. 3-A Res. 3).

Env. No.: 1125

Ölçü :

Ağız çapı : 13 cm.

Karın çapı : 28 cm.

Yükseklik : 85 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 86 dan sonra Knidos

Açıklama : Bilezik ağızlı, kulplar boyundan dik olarak yükselmekte ve omuza hafif kavis yaparak inmekte, kulpun üst hattı iç bükey, gövde kozalak tutamağın üstüne kadar aynı genişlikte inmektedir. Tutamak boyu uzamıştır. Atina Agora Müzesi 9461 Env. nolu Knidos Amphorasıyla benzerlik göstermektedir (Lev. 3 Şek. 4 – Lev. 3-A Res. 4).

Env. No.: 194

Ölçü :

Ağız çapı : 8 cm.

Karın çapı : 32 cm.

Yükseklik : 54 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.S. 3. yüzyıl Knidos.

Açıklama : Dar kalın bilezik ağızlı, kulplar dar açılı, gövde dar boyundan genişleyerek karnı meydana getirmektedir. Uzun kozalak tutamaktır. Dressel tip 35 ile benzerlik göstermektedir (Lev. 3 Şek. 5 – Lev. “3-A Res. 5).

Env. No.: 4025

Ölçü :

Ağız çapı : 11 cm.

Karın çapı : 24 cm.

Yükseklik : 58 cm.

Bulunduğu yer : Deniz Buluntusu

Çağ : M.Ö. 1. yüzyıl Knidos.

Açıklama : Bilezik ağızlı, kulplar dikey, gövde gittikçe daralmaktadır. Dipte kozalak tutamaktır. Knidos'un küçük amphoralarından birine örnektir. Atina Agora Müzesi 10790 Env. nolu Knidos amphorasıyla benzerlik göstermektedir (Lev. 3 Şek. 6 – Lev. “3-A Res. 6).

Knidos ve Rodos şarapları M.Ö. 3-1. yüzyıllarda çok miktarda tüketilmiştir. Bil-

hassa İskenderiye ve Atina gibi Askerî birliklerin toplu halde bulunduğu yerlerde askerler tarafından ucuzluğu nedeni ile rağbet görmüştür. İskenderiye Müzesinde sinde bulunan 90000 amphora kulpunun nun % 85 i Rodos'a aittir. Atina Müzesinde bulunan 40000 amphora kulpunun % 65 inde “Knidion” kelimesi okunur³⁴. Bu tüm amphoraların yarısının iki şehir devletinin mühürü ile damgalandığını göstermektedir.

İSTANKÖY (KOS) AMPHORALARI:

İstanköy şarabı ucuz olması nedeniyle antik dünyada çok tutulmuş, Roma'lılar tarafından taklit edilmiştir. İkiz çift kulplu (Lev. 4-A Res. a), ve yüzey yeşilimsidir. Kulptaki mühür yengencilir. M.Ö. 3. yüzyılda, ince ağızlı, dikeyimsi kulplu, kısa boyunlu, geniş gövdeli, dipte tutamaktır. M.Ö. 2. yüzyılda daha ince bir boyun, dikey kulp ve darlaşan bir gövde görülür. M.Ö. 1. yüzyılda uzun gövdelidir. M.S. 1. yüzyılda boyun aşağıya doğru kademeli bir şekilde kalınlaşır (Lev. 4-A – Res. b). Ağızı geçen çıkıntılı kulplu ve güdük tutamaktır.

Env. No.: 85

Ölçü :

Ağız çapı : 13 cm.

Karın çapı : 45 cm.

Yükseklik : 83 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 3. yüzyıl İstanköy.

Açıklama : İnce bilezik ağızlı dikeyimsi ikiz kulplu kısa boyunlu, dış bükey geniş omuzlu, karınlı, dipte düz tutamaklı ve hafif teressubatlıdır. Atina Agora Müzesi 6353 Env. nolu İstanköy Amphorasıyla benzerlik göstermektedir. (Lev. 4 Şek. 1 – Lev. 4-A Res. 1).

Env. No.: 84

Ölçü :

Ağız çapı : 12 cm.

³⁴ Virginia R. Grace, *Amphoras*, s. 14.

Karın çapı : 38 cm.
Yükseklik : 96 cm.
Bulunduğu yer : Deniz buluntusu
Çağ : M.Ö. 1. yüzyıl İstanköy.

Açıklama : Yüzey yeşilimsi, bilezik ağızlı, uzun boyunlu, ikiz dikey kulplu, dik omuzlu, konik gövdeli, dipte düz tutamaklı ve teressubatlıdır. Atina Agora Müzesi 11 880 Env. nolu İstanköy amphorasıyla benzerlik göstermektedir. (Lev. 4 Şek. 2 – Lev. 4-A Res. 2).

Env. No : 1131
Ölçü :
Ağız çapı : 9 cm.
Karın çapı : 21,5 cm.
Yükseklik : 81 cm.
Bulunduğu yer : Deniz buluntusu
Çağ : M.S. 1. yüzyıl İstanköy

Açıklama : Taşkın bilezik ağızlı, çıkıntılı ikiz dikey kulplu, ağız kulplardan yüksek, uzun ince kademeli boyun, ince gövde, dipte silindimsi tutamaklıdır. Atina Agora'sı M.S. 1. yüzyıl İstanköy Amphorasıyla benzerlik göstermektedir³⁵. (Lev. 4 Şek. 3 – Lev. 4-A Res. 3).

ROMA YAPISI İSTANKÖY AMPHORALARI (PSEUDO KOAN)

Env. No.: 2835
Ölçü :
Ağız çapı : 18 cm.
Karın çapı : 40 cm.
Yükseklik : 74 cm.
Bulunduğu yer : Deniz buluntusu
Çağ : M.S. 3. yüzyıl Pseudo Koan.

Açıklama : Geniş yayvan ağızlı, kısa boyunlu, yuvarlak ikiz kulplu, dış bükey geniş omuzlu, konik gövdeli, dipte kozalak tutamaklı ve teressubatlıdır. Pelichet'e göre M.S. 190-260 (Lev. 4 Şek. 4 – Lev. 4-A Res. 4).

Env. No.: 1116
Ölçü :
Ağız çapı : 11,5 cm.
Karın çapı : 29 cm.

Yükseklik : 105 cm.
Bulunduğu yer : Deniz buluntusu
Çağ : M.S. 1. yüzyıl Pseudo Koan

Açıklama : Bilezik ağızlı, uzun boyunlu, dikey ikiz kulpların bitiminde boyuna doğru hafif kademe, silindir gövde, dipte silindimsi tutamaklıdır (Lev. 4 Şek. 5 – Lev. 4-A Res. 5).

Env. No.: 2575
Ölçü :
Ağız çapı : 12 cm.
Karın çapı : 32 cm.
Yükseklik : 89 cm.
Bulunduğu yer : Deniz buluntusu
Çağ : M.S. 1. yüzyıl Pseudo Koan.

Açıklama : Yüzey siyaha yakın koyu bir renkte, dar bilezik ağızlı, kalın dış bükey boyunlu, dış bükey ikiz kulplu, kulp omuz başlarında çıkıntılı, kalın boyunda yivler ve dipte kısa tutamak görülmektedir. Atina Agora Müzesi 12361 Env. nolu Pseudo Koan amphorasıyla benzerlik göstermektedir (Lev. 4 Şek. 6 – Lev. 4-A Res. 6).

Env. No.: 1037
Ölçü :
Ağız çapı : 12 cm.
Karın çapı : 24 cm.
Yükseklik : 107 cm.
Bulunduğu yer : Deniz buluntusu
Çağ : M.S. 2. yüzyıl Pseudo Koan.

Açıklama : Bilezik ağızlı, mahmuzlu ikiz kulplu, uzun dar iç bükey boyunlu, silindir gövdeli, dipte uzun ince tutamaklı ve teressubatlıdır. M.S. geç 2. yüzyıl Rodos Amphoralarıyla benzerlik göstermektedir. (Lev. 4 Şek. 7 – Lev. 4-A Res. 7).

ROMA AMPHORALARI :

Yüzyıllar boyunca değişik etkenler nedeni ile, geniş bir alanda bir çok imalâthaneler tarafından bol miktarda imal edilmişlerdir. Önceleri Yunan testilerinin etkisi altında kalan Roma Amphoraları M.Ö. 2. yüzyıldan itibaren kendi formunu bulmuştur. Kalın geniş plastik bantlı ağız, uzun boyun, ince gövde, kısa silindir tutamak özellikleridir. M.S. 2. yüzyıldan

³⁵ Virginia Graces, *Amphoras*, Res. 57.

itibaren yiv ve setler görülür. Gittikçe de hobotlaşır. Kulplar küçülür ve yuvarlaklaşır.

Env. No : 90

Ölçü :

Ağız çapı : 17 cm.

Karın çapı : 37,5 cm.

Yükseklik : 80 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 1 yüzyıl Roma

Açıklama : Kalın kemerli ve genişçe ağızlı, boyun aşağıya doğru incelmekte, kulplar kalın ve kaba görünüşlü, gövde aşağıda karınlı, dipte tutamak kırık ve noksan, çok kalın teressubatlı, dipte iki delik var. Dressel tip 9 ve Atina Agorası M.Ö. 1 yüzyıl Roma Amphorasıyla benzerlik göstermektedir³⁶ (Lev. 5 Şek. 1 – Lev. 5-A Res. 1).

Env. No.: 89

Ölçü :

Ağız çapı : 20 cm.

Karın çapı : 42 cm.

Yükseklik : 82 cm.

Bulunduğu yer : Deniz Buluntusu.

Çağ : 3. yüzyıl Roma.

Açıklama : Dışa doğru genişliyen taşkın ve kalın ağızlı, aşağıda daralan boyunlu, yassı kulplu, geniş gövdeli, dipte kozalak tutamaklı ve teressubatlıdır. Pelichet'e göre M.S. 190-260'tır. Aynı Amphoranın bir benzeri Sous Marine, Mayıs 1966 Special Archeologie'de s. 199, M.Ö. 3-2 diye tarihlendirilmiştir (Lev. 5 Şek. 2 – Lev. 5-A Res. 2).

Env. No.: 88

Ölçü :

Ağız çapı : 16 cm.

Karın Çapı : 36 cm.

Yükseklik : 78 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu.

Çağ : M.S. 3. yüzyıl Roma.

Açıklama : Ağız dışa ve aşağıya taşkın, boyun kalın ve uzun, kulplar kaba görünüşlü ve sağlam, omuz kenarı keskin ve dipte düğme tutamaklıdır. Sakız ka-

rekteri gösteren Roma Amphorasıdır. Pelichet'e göre M.S. 190-260 (Lev. 5 Şek. 3 – Lev. 5-A Res. 3).

Env. No.: 2886

Ölçü :

Ağız çapı : 14 cm.

Karın çapı : 32 cm.

Yükseklik : 73 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu.

Çağ : M.S. 2 yüzyıl Roma.

Açıklama : Dışa taşkın kalın ağızlı, kısa ve yuvarlak kulplu, keskin omuzlu, geniş konik gövdeli, ve dipte kesik kozalak tutamaklıdır. Pelichet'e göre M.S. 2. yüzyılın sonu (Lev. 5 Şek. 4 – Lev. 5-A Res. 4)

Env. No.: 253

Ölçü :

Ağız çapı : 12 cm.

Karın çapı : 36 cm.

Yükseklik : 77 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu.

Çağ : M.S. 1. yüzyıl Roma.

Açıklama : Kalın kemerli ağızlı, uzun ve kalın boyunlu, kulplar boyun çıkışından yuvarlaklık göstererek omuza inmekte, hafif keskin omuzlu, geniş gövde aşağıya doğru daralmakta ve dipte kozalak tutamaklıdır. Pelichet'e göre M.Ö. 20, M.S. 20 (Lev. 5 Şek. 5 – Lev. 5-A Res. 5)

Env. No.: 2669

Ölçü :

Ağız çapı : 15 cm.

Karın çapı : 41 cm.

Yükseklik : 105 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu.

Çağ : M.S. 3. yüzyıl Roma.

Açıklama : Yüzey koyu renk, kalın ve taşkın ağızlı, kısa boyunlu, küçük yassı kulplu, yuvarlak omuzlu ve uzun silindirik gövdelidir. Dipte tutamak kırık ve noksandır. Dressel tip 27. Atina Agora Müzesi 14618 Env. nolu Roma amphorasıyla benzerlik göstermektedir (Lev. 5 Şek. 6 – Lev. 5-A Res. 6)

Env. No.: 4024

Ölçü :

Ağız çapı : 12 cm.

³⁶ Virginia Graces, *Amphoras*, res. 36.

Karın çapı : 32 cm.

Yükseklik : 68 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.S. 4. yüzyıl Roma

Açıklama : Yüzey deve tüyü renginde, bilezik ağızlı, kısa boyunlu, küçük yassı kulplu, silindir gövde aşağıya doğru hafif genişlemektedir. Tutamak silindir şeklindedir. Tüm gövdede yiv ve setler görülür. Yassıada M.S. 4. yüzyıl Roma batığı amphoralarıyla benzerlik göstermektedir³⁷. (Lev. 5 Şek. 7 – Lev. 5-A Res. 7)

Env. No.: 95

Ölçü :

Ağız çapı 13,5 cm.

Karın çapı : 42 cm.

Yükseklik : 74 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.S. 4. yüzyıl Roma.

Açıklama : Kısa boyunlu, küçük kulplu, aşağıya doğru genişleyen gövde yiv ve setlerle kaplıdır. Dipte tutamaklıdır. Tereşsubatlıdır. Yassıada M.S. 4. yüzyıl Roma batığı amphoralarıyla benzerlik göstermektedir³⁸. (Lev. 5 Şek. 8 – Lev. 5-A Res. 8)

BİZANS AMPHORALARI :

Aynı yüzyılda çok değişiklik gösteren amphoralardır. Yüzey açık renktedir. Amphora işleri çoğunlukla reçine ile sıvanmıştır. Kulplarda ve gövde üstünde hiçbir işaret yahut mühüre rastlanmamıştır. Amphora ağızlarını kapatmak için yuvarlak testi parçaları kapak olarak kullanılmıştır. Genellikle amphora gövdesinde sık olarak yiv ve setler bulunmaktadır. Karpuz gibi yuvarlak olan bu amphoraların dipte tutamaklarının olmaması belirgin özellikleridir.

Env. No.: 480

Ölçü :

Ağız çapı : 8 cm.

Karın çapı : 26 cm.

Yükseklik : 32 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.S. 7. yüzyıl Bizans

Açıklama : Yüzey açık renk, ağız kırık ve noksan, kısa boyunlu, ağızla aynı hizada kavisli küçük kulpludur. Armudi gövdeli ve dip yuvarlaktır. Omuz üzerinde ve dipte yivler vardır. Yassıada M.S. 7. yüzyıl Bizans batığı amphoralarıyla benzerlik göstermektedir (Lev. 6 Şek. 1 – Lev. 6-A Res. 1) Bu batıkta bulunan amphoralar, yanlış olarak Dressel tip 35'e benzetilmektedir³⁹.

Env. No.: 2286

Ölçü :

Ağız çapı : 8.5 cm.

Karın çapı : 30 cm.

Yükseklik : 41,5 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.S. 7. yüzyıl Bizans.

Açıklama : Yüzey açık renk, dar ağızlı, (içi siyah reçineli) boyun omuza doğru genişlemekte, yassı kulplu, gövdeden dibe doğru hafif daralma görülmektedir. Dip yuvarlaktır. Boyun ile dipte yiv ve setler, omuzda sathi çatlaklıklar vardır. Yassıada M.S. 7. yüzyıl Bizans batığı amphoralarıyla benzerlik göstermektedir (Lev. 6 Şek. 2 – Lev. 6-A Res. 2). Bu amphoraların yakın bir benzeri Agay'da bulunmuştur. M.S. 6 ile 10. yüzyıllar arasına tarihlendirilmektedir⁴⁰.

Env. No.: 503

Ölçü :

Ağız çapı : 9,5 cm.

Karın çapı : 44 cm.

Yükseklik : 54 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.S. 7. yüzyıl Bizans.

Açıklama : Yüzey açık renk, dar ağızlı, omuza doğru genişleyen boyunlu, geniş kulplu, ve yuvarlak gövdelidir. Omuz altında ve dipte yivler vardır. Yassıada M.S. 7. yüzyıl Bizans batığı amphoralarıyla benzerlik göstermektedir⁴¹ (Lev. 6 Şek. 3 – Lev. 6-A res. 3)

³⁹ Hans-Wolf Rackl, *Jahrtausende Steigen Aus Der Tiefe*, s. 32.

⁴⁰ J. P. Joncheray, *Classification des Amphores*, Louis-Jean, 1971 s. 30 Lev. 10 Şek. 1-e.

⁴¹ George F. Bass, *Underwater Archeological Expedition to Turkey, 1961-1961* Washington, D. C. National Geographic society 1970 s. 13 Şek. 2-A.

³⁷ George F. Bass ve Frederick H. Van Doornick, Jr. "A Fourth-Century Shipwreck at Yassıada" *A.J.A.* 1971 Lev. 11 Şek. 9.

³⁸ *Ibid* Lev. 11 Şek. 8.

Env. No.: 467

Ölçü :

Ağız çapı : 10 cm.

Karın çapı : 28 cm.

Yükseklik : 50 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.S. 7. yüzyıl Bizans.

Açıklama : Bilezik ağızlı, dar kısa boyunlu, yuvarlak kulpludur. Uzun silindir gövde üzerinde yiv ve setler görülür. Dip yuvarlaktır. Teressubatludur. Yassıada M.S. 7. yüzyıl Bizans batığı amphoralarıyla benzerlik göstermektedir⁴² (Lev. 6 Şek. 4 – Lev. 6-A Res. 4).

DEĞİŞİK KÖKENLİ AMPHORA-LAR :

Mende :

Antik dünyada şarabı meşhur şehirlerden biriydi.

Env. No.: 452

Ölçü :

Ağız çapı : 12,5 cm.

Karın çapı : 36 cm.

Yükseklik : 64 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 5. yüzyıl Mende.

Açıklama : Yüzey koyu kırmızı, yukarıya doğru genişleyen kalın ağızlı, kısa boyunlu, yuvarlak ve küçük kulplu, genişliğini aşağıya doğru hafifce kaybeden gövdelidir. Dipte düğme tutamaklı, düğme dibi çukurdur. Atina Agora Müzesi 2375 Env. nolu Mende amphorasıyla benzerlik göstermektedir (Lev. 7 Şek. 1 Lev. 7-A res. 1).

Env. No.: 449

Ölçü :

Ağız çapı : 19 cm.

Karın çapı : 31,5 cm.

Yükseklik : 72 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 4-3-2. yüzyıl Mende

Açıklama : İnce bilezik ağızlı, ağız üçte bir kırık ve noksan, kulp omuzları yuvarlak, kulplar aşağıya dik inmekte hafif

yatık omuzlu, konik gövdeli, dipte kalın kısa tutamaklıdır. Agde Müzesi 276 Env. Nolu amphorayla benzerlik göstermektedir (Lev. 7 Şek. 2 Lev. 7-A Res. 2)

Korfu :

Ege ve Akdeniz'in dışında şarap istih-sal eden tek merkezdir.

Env. No.: 1127

Ölçü :

Ağız çapı : 15,5 cm.

Karın çapı : 40,5 cm.

Yükseklik : 49,5 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 5. yüzyıl Korfu.

Açıklama : Yüzey açık deve tüyü ren-ginde, kalın bilezik ağızlı, geniş kısa bo-yunlu, sağlam yassı kulplu, yayvan ağızlı, iri gövdeli, dipte çok kısa tutamaklı ve teressubatludur. Atina Agorası M.Ö. 5. yüzyıl Korfu Amphorasıyla benzerlik gös-termektedir (Lev. 7 Şek. 3 Lev. 7-A Res. 3)

Marsilya :

Altıncı yüzyılın ikinci yarısında Mar-silya şarapları, Sakız Amphoraları içinde ihraç ediliyordu. Bu tarihten sonra kendi imalâthanelerinde testilerini yapmaya baş-lamışlardır.

Env. No.: 1896

Ölçü :

Ağız çapı : 10 cm.

Karın çapı : 32 cm.

Yükseklik : 72 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 5. yüzyıl Marsilya.

Açıklama : Kalın plastik bant ağızlı, boyun uzunca, kulplar omuza yuvarlak inmekte, konik gövdeli, sivri dipli, teres-subatludur. Agde Müzesi 10 Env. Nolu amphorayla benzerlik göstermektedir (Lev. 7 Şek. 4 – Lev. 7-A Res. 4).

Taşöz :

Taşöz amphoralarının bazılarının kulpu "Thasion" diye damgalanırdı. Amphora-ların yüzeyi kil içindeki mikadan dolayı kırmızımsıdır. M.Ö. 4. yüzyılın narin yapılı amphoraları M.Ö. 3. yüzyılda daha

⁴² Ibid, s. 13 Şek. 2-b.

kaba bir görünüş alarak genişledi. Tutamak uzunluğunu kaybetti.

Env. No.: 1129

Ölçü :

Ağız çapı : 10,5 cm.

Karın çapı : 26 cm.

Yükseklik : 71 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 4. yüzyıl Taşöz.

Açıklama : Yatay keskin ağızlı, kalın geniş ve kavisli kulplu, omuz ve karın iki konikten müteşekkil, uzun ve kalın tutamaklı ve terassubatlıdır. (Lev. 7 Şek. 5 Lev. 7-A Res. 5).

Spatheia :

İtalya, Ravenna'da Galla Placidia'nın mezarının çatısında ve iki ayrı erken hiristiyan yapısında kullanılması ilginçtir.

Env. No.: 2249

Ölçü :

Ağız çapı : 9 cm.

Karın çapı : 7,5 cm.

Yükseklik : 77,5 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu.

Çağ : M.S. 5. yüzyıl Spatheia.

Açıklama : Taşkın koniksel ağızlı, kısa boyunlu, kulak kulplu, dar uzun gövdeli, omuz ve alt karın dış bükey, orta karın hafif iç bükey, dipte sivri tutamak vardır (Lev. 7 Şek. 6 – Lev. 7-A Res. 6).

Mısır :

Env. No.: 2725

Ölçü :

Ağız çapı : 13,5 cm.

Karın çapı : 18,5 cm.

Yükseklik : 52 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.S. 5-6. yüzyıl Mısır?

Açıklama : Yüzey açık renk, dar ağızlı, ağız kenarında yassı küçük kulplar, konik boyunlu, dış bükey omuzlu, omuz üzerinde ince, karın üzerinde kalın yivler görülür. Gövde konik, dipte kertikli tutamaklıdır. Atina Agora Müzesi 12861 Env. Nolu Amphorayla benzerlik göstermektedir (Lev. 7 Şek. 7 – Lev. 7-A Res. 7).

KARTACA AMPHORALARI :

Bu tip amphoraların kökeni Kartaca'dır⁴³. Roma'lılar tarafından yerle bir edilen Kartaca'da bol miktarda bulunmuştur. Kuzey Afrika kıyılarından, İspanya sahillerine kadar uzanan geniş bölgede bulunan bir çok imalâthaneler Kartaca tipi amphoralar yapmışlardır.

Env. No.: 160

Ölçü :

Ağız çapı : 10,5 cm.

Karın çapı : 26 cm.

Yükseklik : 48 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 4. yüzyıl ve evvel Kartaca.

Açıklama : Yüzey deve tüyü renginde, boyunsuz, kulak kulplu karından dibe doğru konik gövdeli, beyaz teressubatlıdır (Lev. 8 Şek. 1 Lev. 8-A Res. 1). Bu amphoranın yakın benzeri M.Ö. 4. yüzyıl ve öncesine tarihlendirilmektedir⁴⁴.

Env. No.: 4022

Ölçü :

Ağız çapı : 9 cm.

Karın çapı : 23 cm.

Yükseklik : 51 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 4-2. yüzyıl Kartaca⁴⁵.

Açıklama : Plastik bant ağızlı, boyunsuz, çıkıntılı, yayvan omuzla birleşen, kulak kulplu, iç bükey gövdeli, dışbükey karınlı, dipte sivri tutamaklı ve teressubatlıdır (Lev. 8 Şek. 2 – Lev. 8-A Res. 2)

Env. No.: 2674

Ölçü :

Ağız çapı : 18 cm.

Karın çapı : 18,5 cm.

Yükseklik : 80 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 2. yüzyıl Kartaca

Açıklama : Yüzey kırmızı, yatay huni ağızlı, boyunsuz, kulak kulplu, silindir

⁴³ Virginia Grace, *Amphoras*, Res. 38.

⁴⁴ Bernard Hofmann, *L'es Amphoras Antiques I e Partie*, Paris, Touring Club de France, s. 6 Lev. 1 Şek. 2.

⁴⁵ Ibid, s. 24 Lev. 10 Şek. 136.

gövdeli, altta uzun tutamak, teressubatlı, restore edilmiştir (Lev. 8 Şek. 3 – Lev. 8-A Res. 3). Saint Raphael'de bulunmuş bir amphora ile benzerlik göstermektedir⁴⁶.

Env. No.: 3201

Ölçü :

Ağız çapı : 17 cm.

Karın çapı : 19,5 cm.

Yükseklik : 106 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : Kartaca

Açıklama : Dışa açılan geniş ağızlı, iç bükey boyunlu, kulak kulplu, aşağıya doğru daralan uzun karınsız gövdeli, dipte tutamaktır. Tutamak ucunda plastik bilezik vardır (Lev. 8 Şek. 4 – Lev. 8-A Res. 4). Bu amphoraların yakın bir benzeri M.Ö. 2. yüzyıla tarihlendirilmektedir⁴⁷.

Env. No.: 2299

Ölçü :

Ağız çapı : 18,5 cm.

Karın çapı : 15 cm.

Yükseklik : 92,5 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu.

Çağ : Kartaca

Açıklama : Ağız geniş plastik bantlı, kulak kulplu, aşağıya doğru daralan, ince silindirik gövdeli, dipte tutamaktır (Lev. 8 Şek. 5 – Lev. 8-A Res. 5). Bu amphoraların tarihlendirilemeyen bir benzeri Ibiza' da bulunmuştur⁴⁸.

Env. No.: 1118

Ölçü :

Ağız çapı : 10,5 cm.

Karın çapı : 29 cm.

Yükseklik : 50 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 5-4. Yüzyıl, Kartaca

Açıklama : Bilezik ağızlı, boyunsuz, omuzda kulak kulplu, silindirik gövdeli,

omuz üzerinde ve dipte yivler görülür. Yuvarlak diplidir (Lev. 8 Şek. 6 – Lev. 8-A Res. 6).

Env. No.: 460

Ölçü :

Ağız çapı : 10,5 cm.

Karın çapı : 32 cm.

Yükseklik : 61 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 5-4 yüzyıl Kartaca.

Açıklama : Yüzey koyu kiremit, kalın bilezik ağızlı, boyunsuz, omuzda kulak kulplu, uzun yumurta gövdeli, dipte sivri tutamaktır. Tüm gövdede yiv ve setler görülür. Dipte küçük bir delik vardır (Lev. 8 Şek. 7 – Lev. 8-A Res. 7).

Env. No.: 461

Ölçü :

Ağız çapı : 10,5 cm.

Karın çapı : 25 cm.

Yükseklik : 76,5 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 5-4 yüzyıl Kartaca.

Açıklama : İnce ağızlı, boyunsuz, omuzda kulak kulplu, aşağıya doğru daralan silindirik gövdelidir. Dip yuvarlaktır. Omuzda ve dipte yivler görülür (Lev. 8 Şek. 8 – Lev. 8-A Res. 8). 1118-460 ve 461 Env. nolu amphoralar M.Ö. 5-4 yüzyıla tarihlendirilmektedir⁴⁹.

KÖKENİ BİLİNMIYENLER :

Env. No.: 2611

Ölçü :

Ağız Çapı : 10,5 cm.

Karın çapı : 36,5 cm.

Yükseklik : 82 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 3-2 yüzyıl

Açıklama : Bilezik ağızlı, dış bükey yassı kulplu, yuvarlak omuzlu, yumurta gövdeli, altta uzun silindirimsi tutamaktır. Beyaz teressubatlıdır. Dressel tip 24 ile benzerlik göstermektedir (Lev. 9 Şek. 1 – Lev. 9-A Res. 1).

⁴⁶ Bernard Hofmann, *L'es Amphoras Antiques 2 e Partie*, Paris, Touring Club de France, s. 20 Lev. 21 Şek. 250.

⁴⁷ Ibid, s. 20 Lev. 21 Şek. 256.

⁴⁸ Sous Marine Special Archeologie, 1966 sayı 59, s. 117.

⁴⁹ Cynthia J. Eiseman, "Amphoras from the porticello Shipwreck" *The international Journal of Nautical Archaeology and Under Water Exploration* (1973) s. 16-18.

Env. No.: 209

Ölçü :

Ağız çapı : 10 cm.

Karın çapı : 35 cm.

Yükseklik : 80 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.Ö. 3-2 yüzyıl

Açıklama : Yüzey koyu kil, bilezik ağızlı, kısa boyunlu, yivli, dış bükey küçük kulplu, geniş gövdeli, karın dipte genişlemede, dipte sivri tutamaklı ve yer yer teressubatludur. Dressel tip 19 ile benzerlik göstermektedir (Lev. 9 Şek. 2 – Lev. 9-A Res. 2)

Env. No.: 104

Ölçü :

Ağız çapı : 9 cm.

Karın çapı : 23 cm.

Yükseklik : 81 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : M.S. 2-3-4 yüzyıl.

Açıklama : İnce uzun boyunlu, boyun omuza doğru genişlemekte, boyunun omuzla birleştiği yerde kulak kulplu konik gövdeli, uzun tutamaklıdır. Dressel tip 33 ile benzerlik göstermektedir (Lev. 9 Şek. 3 Lev. 9-A Res. 3)

TARİHLENDİRİLEMİYENLER :

Env. No.: 797

Ölçü :

Ağız çapı : 21,5 cm.

Karın çapı : 40,5 cm.

Yükseklik : 83,5 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : ?

Açıklama : Geniş ağızlı, çok geniş boyunlu, dikey kulplu, konik gövdeli, sivri tutamaklı ve teressubatludur (Lev. 10 Şek. 1 – Lev. 10-A Res. 1)

Bu amphoranın ağzı tıkaçlanamayacak kadar geniş olduğundan zahire veya su için kullanıldığı sanılmaktadır.

Env. No.: 2894

Ölçü :

Ağız çapı : 13 cm.

Karın çapı : 34 cm.

Yükseklik : 115 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : ?

Açıklama : Kalın bilezik ağızlı, uzun ve ince boyunda yiv ve setler görülmekte, hemen ağızda başlayan kulak kulplu, silindimsi iç bükey gövdeli ve dipte sivri tutamaklıdır (Lev. 10 Şek. 2 – Lev. 10-A Res. 2). Bu amphoranın tarihlendirilemiyen bir benzeri Istress Müzesinde bulunmaktadır⁵⁰.

Env. No.: 83

Ölçü :

Ağız çapı : 11,5 cm.

Karın çapı : 46 cm.

Yükseklik : 100 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : ?

Açıklama : Yüzey deve tüyü renginde, ağız kenarı yüksek, boyunsuz, omuz üzerinde karşılıklı yükselen iki ters (U) kulplu, alt kısım eş koniktir (Lev. 10 Şek. 3-4 – Lev. 10-A Res. 3-4).

Bu amphoranın kulp şekli çok ilginçtir. Kökenini, Yunan ve Roma dünyası dışında aramak gerekir. Mısır denilebilir. Çok ağır ve hacimli olmasından dolayı kalın kulplar arasından geçirilen bir sırığa asılarak, ancak iki kişi tarafından omuzda taşındığı anlaşılmaktadır.

Env. No.: 4023

Ölçü :

Ağız çapı : 5 cm.

Karın çapı : 22 cm.

Yükseklik : 62 cm.

Bulunduğu yer : Deniz buluntusu

Çağ : ?

Açıklama : Dar yüksek ağızlı, ağız kenarlarında ve omuzda noksan parça vardır. Kulp omuz başları yuvarlak, omuz ve gövdeyi bir plastik çıkıntı ayırmakta, koniksel gövde, omuz altında, karında ve dipte üç gurup halinde yiv ve setler görülmektedir. Dipte yarım konik tutamaklıdır (Lev. 10 Şek. 5 – Lev. 10-A Res. 5).

Env. No.: 3217

Ölçü :

Ağız çapı : 5 cm.

⁵⁰ Bernard Hofmann, *Les Amphores Antiques*, 2 e partie s. 26 Lev. 24 Şek. 299.

Karın çapı : 23,5 cm.
Yükseklik : 51 cm.
Bulunduğu yer : Deniz buluntusu
Çağ : ?

Açıklama : Küçük bilezik ağızlı, ince ve kısa boyunlu, yatay kulak kulplu, yumurta gövdeli, dipte tutamaktır (Lev. 10 Şek. 6 – Lev. 10-A Res. 6).

Env. No.: 2538
Ölçü :
Ağız çapı : 13 cm.
Karın çapı : 26 cm.
Yükseklik : 64 cm.
Bulunduğu yer : Deniz buluntusu
Çağ : ?

Açıklama : Yüzey açık sarı, bilezik ağızlı, hafifçe aşağıya daralan kısa boyunlu, küçük bükey kulplu, basık omuzlu, silindirik gövdeli ve dipte topuzlu silindirik tutamaktır (Lev. 10 Şek. 7 – Lev. 10-A Res. 7).

Antik devirde çeşitli nedenlerle Akdeniz kıyıları boyunca batmış yüzlerce gemi bulunmaktadır. Teknelerin içindeki amphora kümelerinin altında yatan batık, bir zaman kapsülü gibi devrinin gemiciliğini çağımıza dek, tahripkâr insan elinin ulaşmadığı derinliklerde gizliyebilmiştir. Ayrıca bugün için büyük bir yekün tutan tarihlendirilememiş amphoralar, antik denizcilerin sır olmuş öykülerini saklamaktadır.

Sualtı arkeolojisinin büyük bir bölümünü meydana getiren amphoralar ve amphora sınıflandırılması henüz ilk basamaklarındadır. Papirus'larda adı geçen fakat halen tanınmayan birçok amphora tipleri Akdeniz kıyıları boyunca batmış teknelerin içinde bulunmaktadır. Ancak bu batık gemilerin bilim ışığına kavuşturulmasıyla amphoralar hakkında kesin bir sınıflandırma yapılabilecektir. Çok çeşitli olan bu amphoraların genel sınıflandırılması birçok yanlışlıklara sebebiyet verebilir.

Amphoralar konusunda çalışan, Dresel birbirinden çok uzak imalâthanelerde yapılmış değişik form arzeden amphora-

ları tek bir imalâthanenin gelişim gösteren amphoraları gibi tarihlemiştir⁵¹. Pelichet'te amphoraların ağızlarının gelişimine göre bir tarihleme yapmıştır⁵².

Oysa bu çalışmalar bilimsel kazı neticelerine uymamaktadır. Yassıada 4. yüzyıl Roma batığı 4024 nolu amphora Pelichet'in tarihlemesine göre M.S. 1. yüzyıla verilir⁵³. Gene aynı batıkta bulunan başka bir amphora Pelichet'te göre M.Ö. 1. yüzyıla aittir.

Yassıada Bizans batığından çıkarılmış dört değişik tip amphora batıkta bulunan altın Heraklius (610-641) sikkelerinden ötürü M.S. 7. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Bu tarihlemeyi Pelichet'te göre yapmış olsaydık 2286 Env. No. amphorayı M.S. 7. yüzyıla değil 600 yıl önceye tarihlememiz gerekecekti⁵⁴.

Yine aynı batığa ait amphoralarla benzerlik gösteren 503 Env. nolu amphora Pelichet'e göre M.Ö. 1. yüzyıla aittir⁵⁵. Bu sebeple Dressel ve Pelichet'e göre yaptığımız tarihlemelerden pek emin değiliz.

Amphoralara ait tarihleme ve sınıflandırma bilgimiz Sualtı ve Kara kazıları ile kuvvetlenince antik Dünyanın deniz ticaretini ve denizcilik tarihini daha iyi anlayabileceğiz. Böylece şehir devletlerinin ekonomik üstünlüklerini nerelere kadar, ne müddette uzattıkları belli olacaktır.

Araştırmacılar çalışmalarını birleştirdikleri taktirde Sualtı ve Kara kazılarında bulunan mühürlü kulplar, özel işaretler ve amphoralar çözümlendikçe antik deniz yolları ve şarap ticareti gün ışığına çıkacaktır.

⁵¹ Philippe Diolé, *4000 years under the sea*, s. 202.

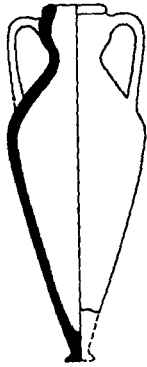
⁵² Ibid s. 205.

⁵³ Ibid s. 205. Şek. VII.

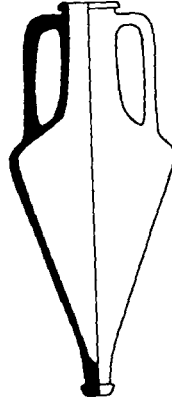
⁵⁴ Ibid s. 205. Şek. VI.

⁵⁵ Ibid s. 205. Şek I.

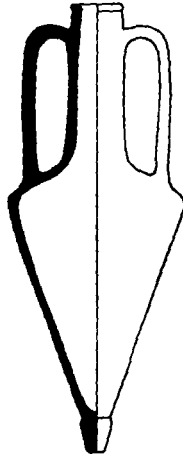
SAKIZ (CHIOS) AMPHORALARI

Şek. 1
M.Ö.5.yy. ortası

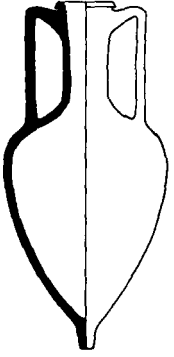
Şek. 2
M.Ö.5.yy

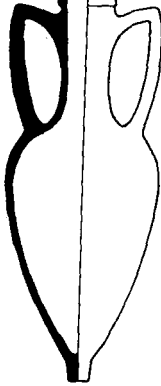
Şek. 3
M.Ö. 4.yy

0 10 20 30 Cm.

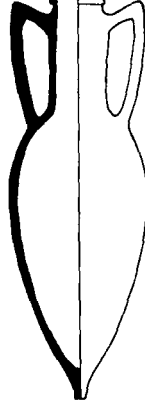
RODOS AMPHORALARI

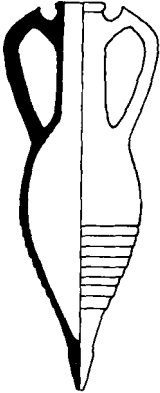
Şek. 1
M.Ö. 3.yy

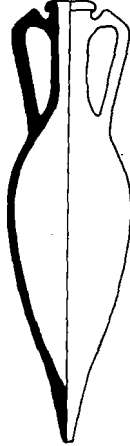
Şek. 2
M.Ö. 2.yy

Şek. 3
M.Ö. 1.yy

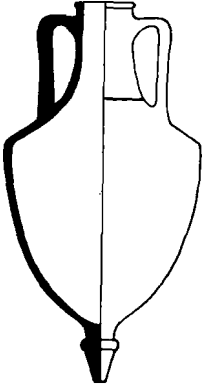
Şek. 4
M.S. Erken 2.yy

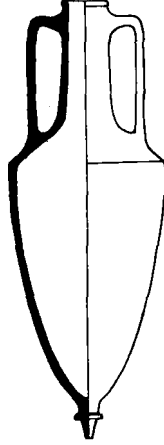
Şek. 5
M.S. Gec 2.yy

0 10 20 30 Cm.

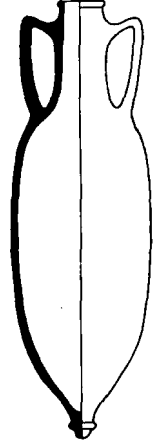
KNİDOS AMPHORALARI

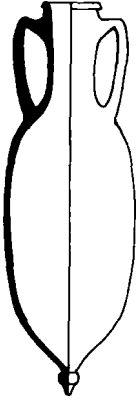
Şek. 1
M.Ö. 3.yy

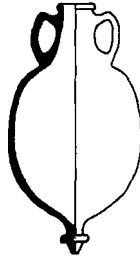
Şek. 2
M.Ö.2.yy

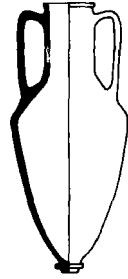
Şek. 3
M.Ö.Erken 1.yy

Şek. 4
M.Ö.86 dan sonra

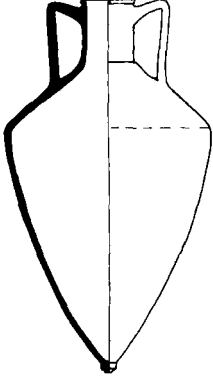
Şek. 5
M.S. 3.yy

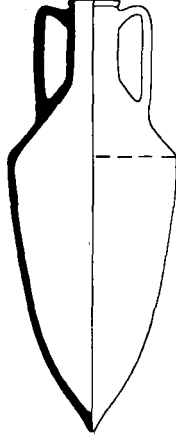
Şek. 6
M.Ö.1.yy

0 10 20 30 Cm.

İSTANKÖY (KOS) AMPHORALARI

Şek.1
M.Ö.3.yy

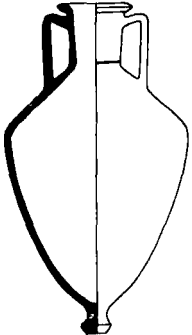

Şek.2
M.Ö.1.yy

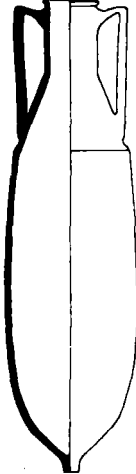

Şek.3
M.S.1.yy

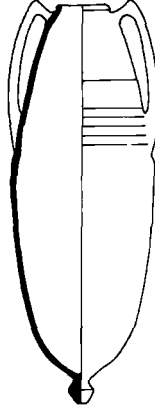
PSEUDO KOAN

Şek.4
M.S.3.yy

Şek.5
M.S.1.yy

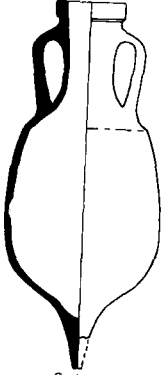
Şek.6
M.S.1.yy

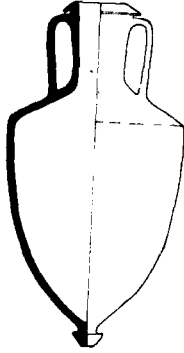
Şek.7
M.S. Geç 2.yy

0 10 20 30cm.

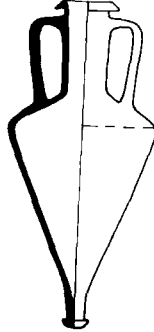
ROMA AMPHORALARI

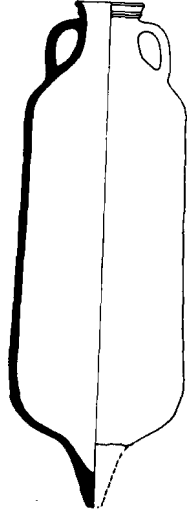
Şek 1
M.O.1.yy

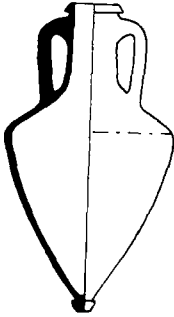
Şek 2
M.S.3.yy

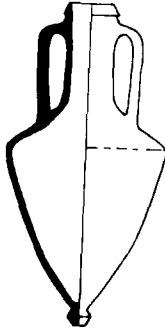
Şek 3
M.S. 3.yy

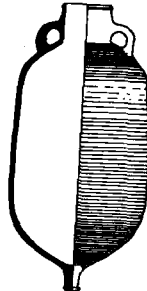
Şek 6
M.S 3-yy

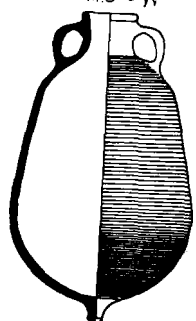
Şek 4
M.S 2 yy

Şek.5
M.O.20-M.S.20

Şek 7
M.S.4-yy

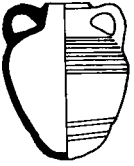

Şek.8
M.S.4-yy

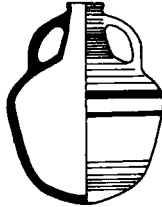
0 10 20 30 Cm.

BİZANS AMPHORALARI

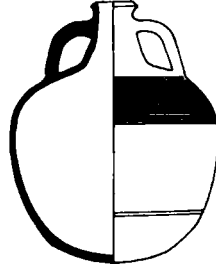
M.S. 7. yy

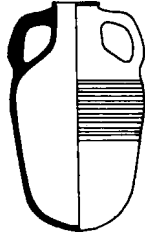
Şek. 1

Şek. 2

Şek. 3

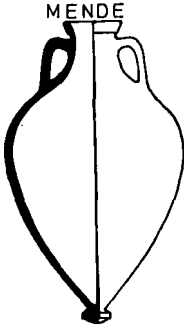

Şek. 4

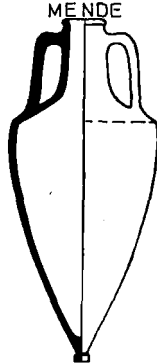
BODRUM MÜZESİ TİCARİ AMPHORALARI

0 10 20 30

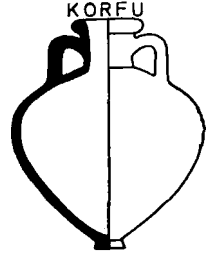
DEĞİŞİK KÖKENLİ AMPHORALAR

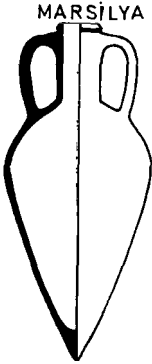
Şek.1
M.Ö.5.yy

Şek.2
M.Ö.4-3-2.yy

Şek.3
M.Ö.5.yy

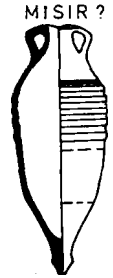
Şek.4
M.Ö.5.yy

Şek.5
M.Ö.4yy

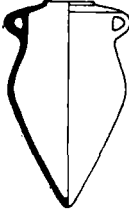
Şek.6
M.S.5.yy

Şek.7
M.S.5-6.yy

0 10 20 30cm.

KARTACA AMPHORALARI

Şek.1
M.Ö.4yy ve öncesi

Şek.2
M.Ö.4-2.yy

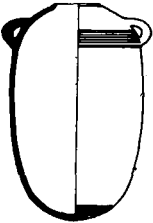
Şek.3
M.Ö.2.yy

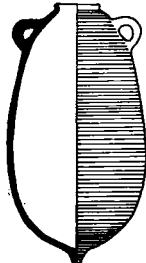
Şek.4
M.Ö.2.yy?

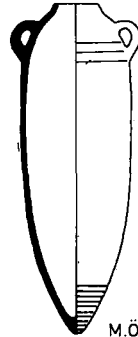
Şek.5

Şek.6
M.Ö.5-4.yy

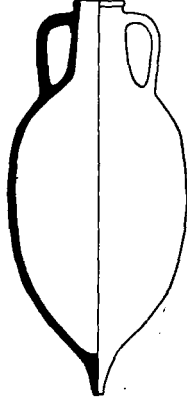
Şek.7
M.Ö.5-4yy

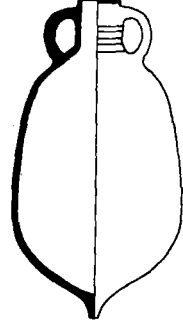
M.Ö.5:4yy
Şek.8

0 10 20 30cm.

KÖKENİ BİLİNMEYENLER

Şek.1
M.Ö.3-2.yy

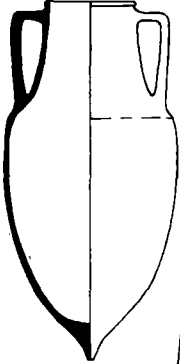
Şek.2
M.Ö.3-2.yy

Şek.3
M.S.2-3-4.yy

0 10 20 30cm.

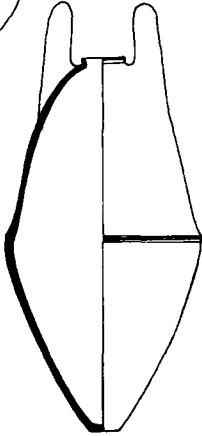
TARİHLENDİRİLEMİYENLER

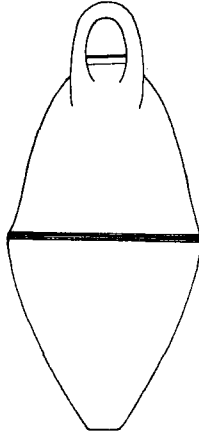
Şek.1

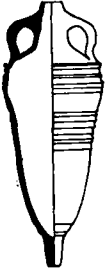
Şek.2

Şek3

Şek.4

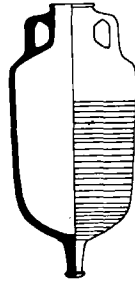

Şek.5

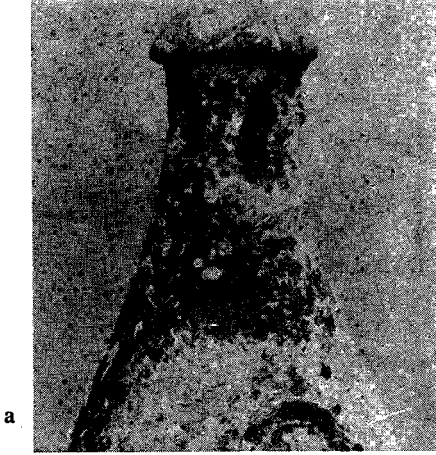

Şek.6

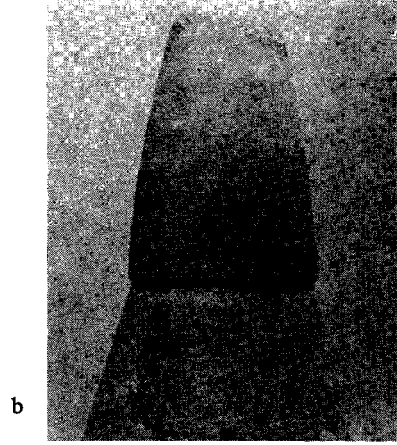
0 10 20 30Cm.

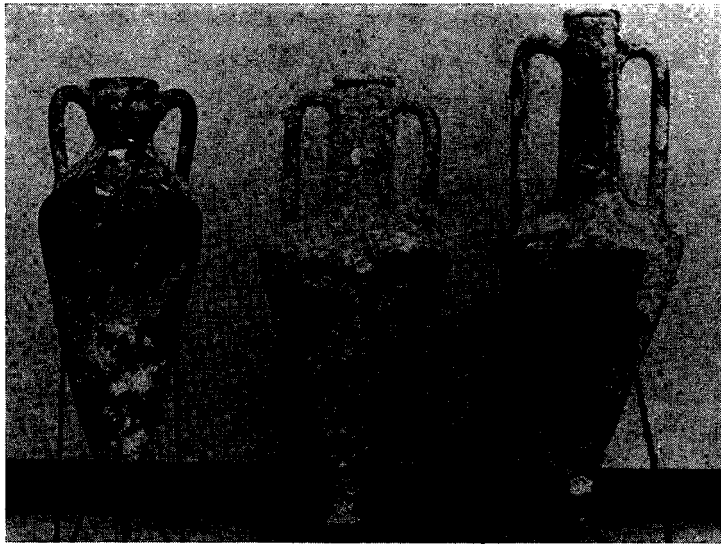
Şek.7

Düzme tutamak

Plâstik yüksük tutamak

Res. 1

2

3

Levha 2 A

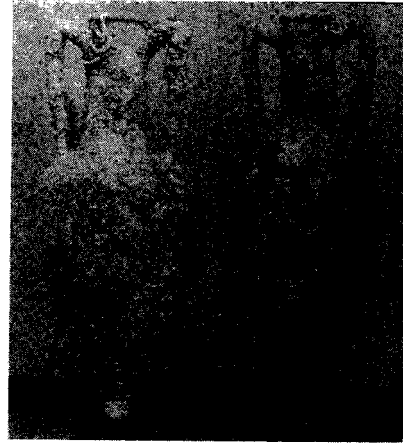
a

b

1

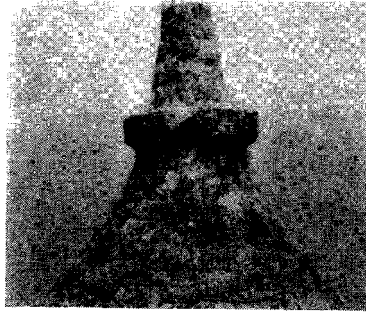
2

3

4

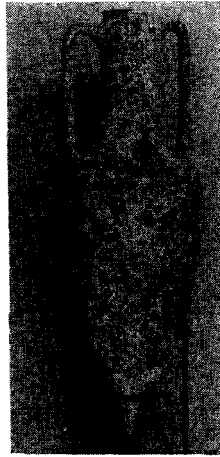
5

a

Res. 1

2

3

4

5

6

Levha 4 A

a

b

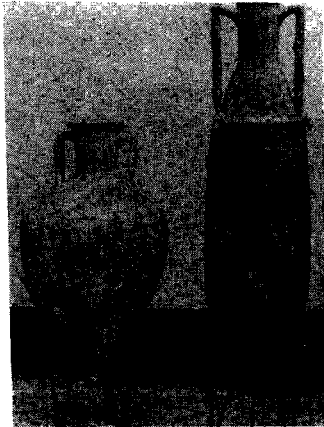

Res. 1

2

3

4

5

6

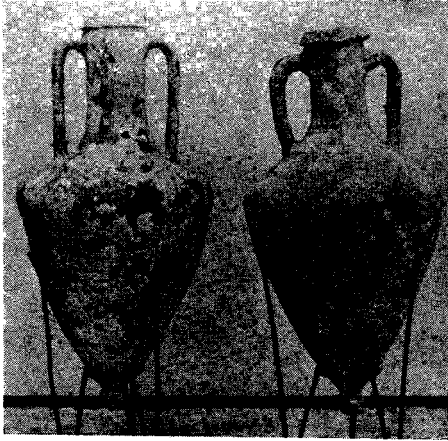
7

Res. 1

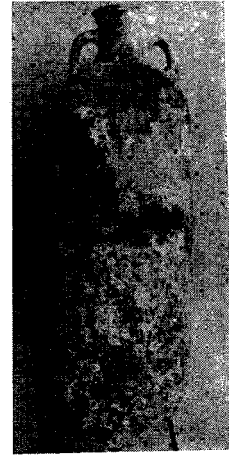
2

3

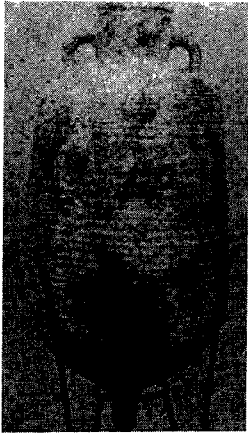

4

5

6

7

8

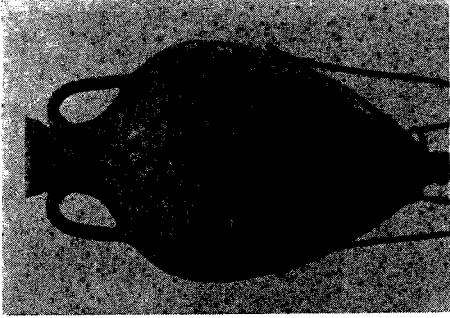
Levha 7 A

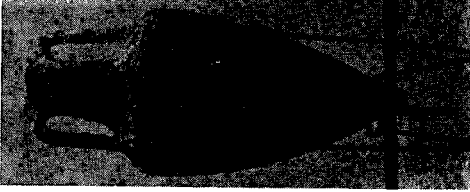
1

2

3

Res. 1

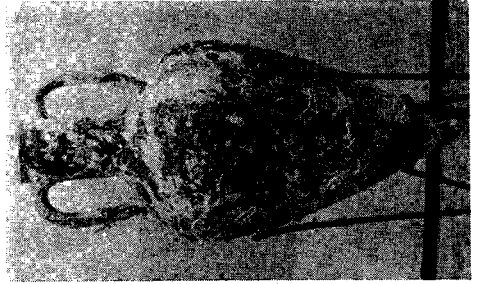
2

3

4

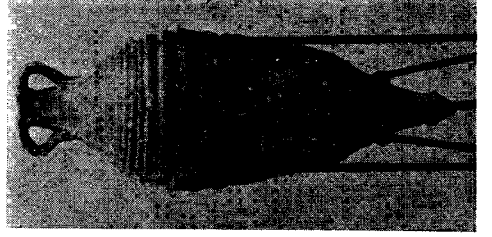
4

5

6

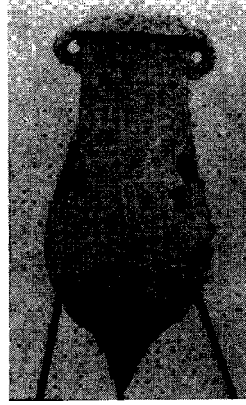

7

Levha 8 A

Res. 1

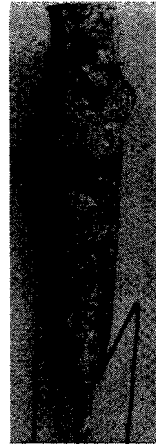
2

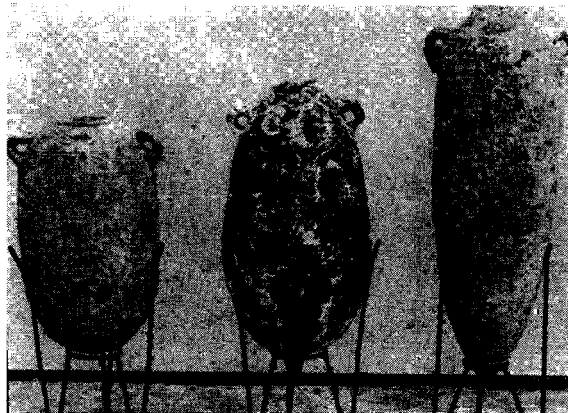
3

4

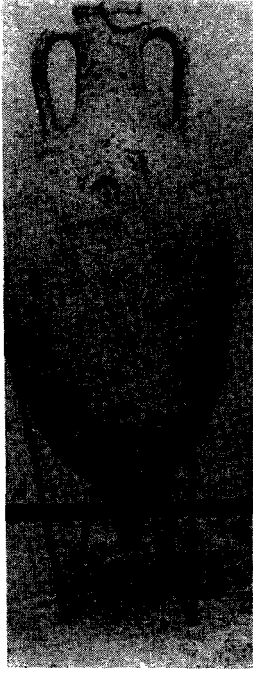
5

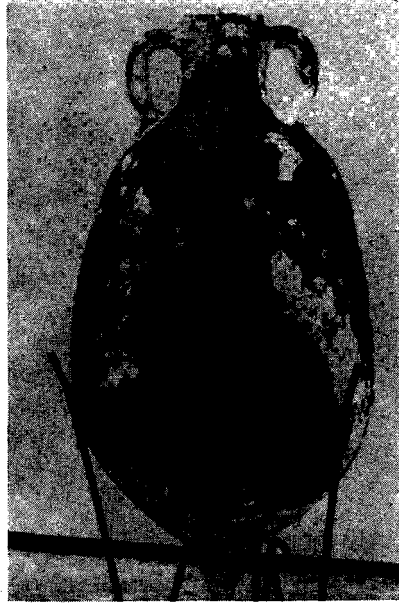
6

7

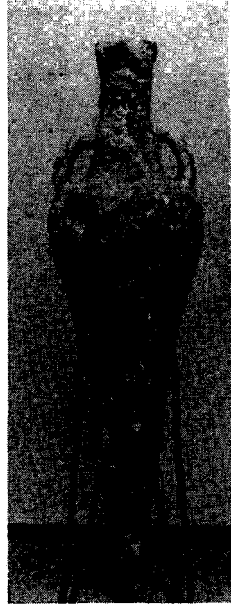
8

Res. 1

2

3

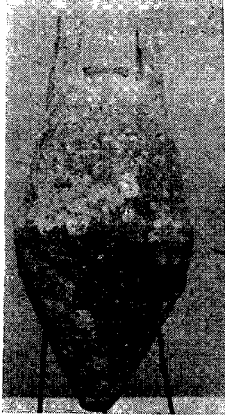
Levha 10 A

Res. 1

2

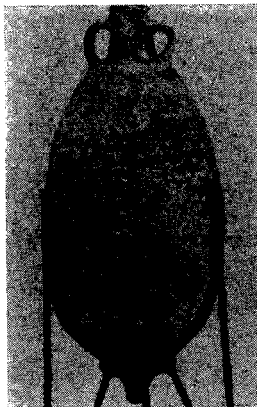
3

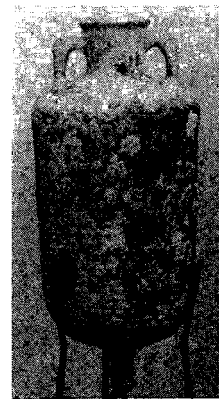
4

5

6

7